

Foredrag i Røyken Rotaryklubb 12.02.2018

Peru og Inkariket

1. PERU

Peru grenser til Equador, Colombia, Brasil, Bolivia og Chile.

Peru var fra 1532 en spansk koloni, men erklærte seg **uavhengig i 1820**.

Peru består av 3 klimasoner:

- Stillehavskysten med et kystklima, 10 % av arealet og 60 % av befolkningen.
- Andesfjellene med aktive vulkaner og høyder opp til 6 800 m, 30 %, av arealet og 30 % av befolkningen.
- Amazonas-jungelen med fuktig regnskog i øst. 60 % av Perus areal og 10 % av befolkningen.

Dette giret meget variert og rikt plante- og dyreliv. Nevner bare varianter av lama og alpakka (ull) som er dyr kamelfamilien. **Faktisk er 80 % av verdens kameldyr i Peru**

Nasjonaldyret er Vikunja, som er et vilt kamel-dyr. Bilde av Vikunja. Ullkvaliteten er så bra at dyret holdt på å bli utryddet. Vikunja er nå fredet og man ser flokker overalt oppe i fjellene.

Nasjonalretten er marsvin. Marsvin finnes i store mengder i naturen, men de ales opp til god mat. De serveres vanligvis grillet og ligger hele på tallerkenen. I Cuscos katedral er det et bilde av «Jesus' siste måltid» der måltidet er et marsvin.

Nasjonalfuglen er kondoren. Dette er en forvokst åtselgribb. Vekt opptil 12 kg og vingespenn opp til 3,2 m. Lever i Andesfjellene helt fra Patagonia i sør til Colombia i nord.

Det har bodd mennesker i dette området i over 15 000 år.

Inkariket var etablert på 1200 tallet med Cusco som hovedstad, og styrte i 300 år til Spanjolene kom i 1532.

Peru har en befolkning på ca. 30 mill. (45 % indianere, 35 % mestiser og 15 % hvite.)

Peru er en republikk med en valgt president. En regjering ledet av en statsminister og et parlament.

Peru har 3 offisielle språk: Spansk, Quechua og Aymara. Det er dokumentert at det finnes 19 ulike språk og til sammen 43 varianter av disse.

2. LIMA

Lima er hovedstad og er en moderne storby med 9-12 mill. innbyggere. Utenfor selve byen er det store områder med **favelaer** med et ukjent antall mennesker. Når man kommer til utkanten av selve bykjernen tidlig på morgenen ser man store grupper med dagarbeidere som står og venter på at bønder og industribedrifter skal plukke dem opp. (Busser og lastebiler).

3. INNTEKTER

Landets inntekter kommer fra gruvedrift, landbruk og turisme.

Eksporterer kopper, tinn, jern og stål, gull og sølv og en rekke andre mineraler.

Fisk og fiskeprodukter, alpaka-ull, bomull, sukker og kaffe.

Turistindustrien er stor (1.6 mill. turister i 2013) og økende). 2. 5 mill. jobbet i turistindustrien i 2013.

4 INKARIKET (Vis kart)

Inkariket regnes for å ha vart i ca. 300 år, fra 1200 – 1532. Da stod en spansk hær med 1800 mann ved porten til Cusco.

Ca. år 1000 dannet en folkegruppe som het Quechua et kongerike i området som senere ble hovedstaden i Inkarike. Fra år 1100 finner man spor som tyder på en mer systematisk statsdannelse med fjellbyen Cusco som hovedstad. Cusco ligger på 3400 moh. Dette regnes som grunnlaget for Inkarike, og denne stammen startet erobring av land og fol både nordover og sørover fra Cusco

KONGEDØMMET

Inkariket bestod av mange folkeslag/stammer med ulike navn og språk, men ingen av disse gruppene ble kalt INKA:

INKA (Solens sønn) var tittelen til kongen over hele Inkarike. INKA-tittelen gikk i arv i hele perioden **med 12 konger**, og de bygde opp et meget **effektivt militært system for å utvide riket, og en meget effektiv administrasjon for å holde styr på dette store landet.**

For å holde orden på dette svære riket bygde de **30 000 km veier**. To hovedveier nord-sør, og et utall av koblingsveier mellom disse to. De etablert også et **system med kurerer** og hvilesteder. Dette ble så godt utbygd at de kunne frakte informasjon fra Cusco til alle rikets deler og tilbake igjen med en **fart av 250 km i døgnet**. De hadde ikke hest, og de hadde ikke hjul.

Det som er minst like spesielt er at de **ikke hadde et skriftspråk**. Det finnes ingen spor av skrifttegn som f.eks. runer, hieroglyfer el. l. Alt man i dag vet om Inkarike og dets konger er **basert på legender om de 12 kongene, og arkeologiske utgravninger**. I tillegg har man «kronikler» som ble skrevet av spanjolene på 1500-tallet, men disse regnes i dag for å være svært misvisende.

Man antar at INKA -riket i 1532 hadde 14 mill. innbyggere. På toppen hadde man altså kongen og hans familie. Og et stort og velfungerende hoff som administrerte dette systemet.

KHIPU (Vis Bilder)

Man har ikke funnet spor av et skriftspråk, men man har funnet rester av et tau/knutesystem som man har forsket grundig på. Man er ganske sikker på at det var et system som på en eller annen måte erstattet et skriftspråk. Det var ulike lengder og farger på tauene, og ulike type knuter. Dette kunne benyttes til f.eks. å beskrive antall soldater, mengde varer av ulike slag etc.

INGENIØRKUNST

I tillegg til å ha et effektivt militærsystem og en god administrasjon, er det klart at de hadde et meget godt ingeniørsystem. De bygde 30 000 km veier av god kvalitet (bilde) og de bygde festningsverk, anlegg for astronomiske observasjoner etc. Det var spesielt det siste århundret før spanjolene kom at **byggeaktiviteten var enormt stor**. 80 % av byggverkene fra Inkatiden som står i dag er fra tidene etter 1440, og det var stort sett slutt i 1532. Før spanjolene kom til INKA-riket på 20 tallet antar man at det var 14 mill. innbyggere i INKA-RIKET.

1532

I 1532 stod spanjolene ved porten av Cusco med 1800 mann. Mytene sier at INKA-soldatene ble skremt og overga seg da de så soldater til hest. Men dette er nok en myte.

Faktum er:

- Før spanjolene kom pågikk en borgerkrig mellom 2 brødre som aspirerte til INKA nr 13.
- Spanjolene vært i området flere år tidligere og smittet befolkningen med europeiske sykdommer. Spesielt kopper tok livet av et stort antall indianere. (opptil 60 % dødelighet).
- Flere stammer som hadde blitt erobret av Inkaene benyttet anledningen.
- Den spanske hæren var veltrent i krigføring og hadde mye bedre våpen og stor erfaring.

Hele INKA-riket var erobret i 1538, men det var stadig trefninger og utryddelser frem til 1570.

Pga sykdommer og krig med spanjoler og nabostammer, sank befolkningen fra 14. mill. i 1520 til 2,8 mill. i 1570!!

5. TITICACASJØEN 3800 moh

Kjørte buss dit over flere fjellpass med det høyeste **på 4910 moh**.

Drakk **Coca-te mot høydesyke**. Cocablod som inneholder kokain, har vært brukt i mer enn 3000 år. Det er smertelindrende og stimulerende. Besøkte landsbyer.

Titicacasjøen ligger sør-øst i Peru, og deles med Bolivia. Thor Heyerdahl var ved Titicacasjøen for å lære å bygge Kon-Tiki.

6. CUSCO 3400 moh

I dag er Cusco en moderne by med i hovedsak spansk boligmasse og med katolske katedraler. Det meste av bygningene fra INKA-perioden er borte. INKA-bygningene ble revet og steinene brukt til europeiske bygg. Det finnes noen få eksempler på noen vegger som står igjen.

Litt utenfor byen er det fortsatt rester av et enormt byggverk: **Det kongelige soltempelet**. Hele anlegget var til ære for solen og var et fantastisk byggverk. Eksempler på byggekunst.

7. MACHUPICCHU 2500 moh

Det er 2 måter å komme seg til Machupicchu: Enten ved å gå «The Inka Trail», (vis bilder), eller ved ta toget og bussen.

Machupicchu ligger ikke så høyt, bare 2500 moh.

Machupicchu var hovedsakelig et religiøst sted for tilbedelse av Solguden. Det var også et astronomisk observasjonssted, og et administrasjonssenter. INKA hadde et eget hus med bad og toalett.

Det var videre et hovedsenter for de viktigste råvarene: kokablod, medisinerplanter, krydder, gull og sølv.

Byggingen av byen startet ca 1460 dvs i INKA-rikets siste århundre. Arbeidet med fundamentering og drenering var mer omfattende enn bygging av terrasser og hus. Byen ble forlatt ca. 1540.

Machupicchu ble vitenskapelig gjenfunnet i 1911 av en professor fra Yale University, Hiram Bingham. Det hadde vært flere i området på slutten av 1800-tallet, bl.a. en tysk professor Herman Gøhring, Han tegnet et kart med angivelse av Machupicchu, men han oppfattet ikke betydningen av det han så.

Da Bingham kom i 1911 var hele byen gjengrodd av krattskog. Han iverksatte rydding og fotografering av det han fant.